

TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE SAKA (YAKUT) DİLİ ARASINDAKİ FONETİK PARALELLİKLER

Y. İ. VASİLİEV

Saka (Yakut) dilinin Türk yazı dilleri içinde ayrı bir yeri vardır. Prof. Dr. L. N. Haritonov "Çağdaş Saka dili, kelime kadrosu ve yapı sistemi bakımından diğer Türk dillerinden büyük farklılıklarla ayrılır. Bu diller içinde özel bir yere sahiptir. Ayrıca en büyük özelliklerinden biri de uzun ünlülerin ve diftongların yer almasıdır."¹ görüşünü ileri sürer.

Prof. Dr. E. İ. Ubryatova da "Çağdaş Türk dilleri içerisinde Saka diline en yakın dil Türkiye Türkçesi'dir."² der.

Bu makalede Türkiye Türkçesi ile Saka (Yakut) dili arasındaki fonetik paralellikler konusu üzerinde durulacak ve her iki yazı dili arasındaki farklılıklar incelenecektir. Önce ünlüler sistemi (kelime başı, ortası ve sonu), sonra da ünsüzler sistemi ve diftonglar ele alınacaktır.

I. Ünlü değişiklikleri

A. Söz başında

1. A- // AA- : ad // aat
aç // aas (aççık)
2. A- // O- : art- // ort-
artık // orduk
avurt // omurt
3. A- // I- : al- // il-

¹ Haritonov, L. N., *Sovremenniy Yakutskiy Yazık, Fonetika i morfologiya*, Yakutsk, 1947.

² Ubryatova, E. İ., *Saha Gazetasi*, 1987.

- at- // it-
ay // ıy
ayran // imdaan
4. E- // İ- : ege // igii
el // ilii
elçi // ilcit "orta elçi"
erkek // ırgex
5. E- // İE- : en // ien
eğ- // iex-
6. I- // İ- : ısı // itii
ısıt- // itit-
ışık // ihirii
7. İ- // İİ- : in // iin "çukur"
il- // iil-
iz // iis (soul-iis)
iş // iis "dikim, işleme"
8. İ- // I- : inek // inax
it // it
9. İ- // Ü- : iyi // ütüö
it- // üt-
10. O- // IO- : on // uon
ol- // buol-
11. Ö- // ÜÖ- : öd // üös
öt- // üt-

B. Söz ortasında

1. -A- // -AA- : var // baar
kar // xaar
taş // taas
yaş // saas
2. -A- // -O- : kadın // xotun "bayan"
dalga // dolgun
kaymak // xoymox "pihti, tortu"

- kamış // xomus
3. -A- // -I- : damar // tımır
tay // tıy
yat- // sıt-
yastık // sıttık
4. -E- // -İE- : beş // bies
ver- // bier-
yen // siex
cep // siep
5. -E- // -İ- : ben // min
beşik // bişik
demir // timir
deri // tiri
6. -E- // -İİ- : bel // biil
değ- // tiy-
7. -E- // -A- : yeni // saña
deve // taba "ren geyiği"
sekiz // ağıs
8. -E- // -I- : leylek // lıgık
cene // siñaax
gerçek // kırcık
9. -E- // -Ö- : del- // cöl-
serin // sörüün
kemir- // kömüllee-
tepe // töbö "baş"
10. -I- // -II- : kız // kııs
kın // kın
kız- // kühr-
11. -I- // -İİ- : ışık // ihirii
ışıkla- // ihir-
12. -I- // -A- : altın // altan "bakır"
dış // tas

Y. PASILIEV

244

11/11/2011

- 2.
6. -İ // -İİ : sarı // arağas
deri // tirii
bildiri // billerii
tipi // tibii
7. -İ // -E : yedi // sette
üzengi // iñehe
8. -U // -UU : ~~su // uu~~
koyu // xoyuu
9. -Ü // -ÜÜ : süngü // ünüü
8. S- // Ø : saç // as (battax)
sen // en
su // uu
süt // üüt
9. V- // B- : var // baar
var- // bar-
ver- // bier-
10. Y- // S- : yaka // sağa
yüz // süüs
yok // suox
yorgan // suorğan

B. Söz ortasında

1. -C- // -H- : ocak // ohox
acı- // ahıy-
gece // kiehe "akşam"
2. -Ç- // -H- : bıçak // bıhax
bıçım // bıhıl
3. -Ç- // -C- : elçi // ilcit "orta elçi"
gerçek // kırıcık
4. -D- // -T- : adaş // atas "dost"
kadın // xotun "bayan"
yedi // sette
5. -D- // -L- : baldır // ballır

- geldi // kelle
aldı // ılla
6. -G- // -Ğ- : yorgan // suorğan
kaburga // xabarğa "boğaz"
7. -Ğ- // -X- : eğ- // iex-
söğ- // üöx-

II. Ünsüz değişiklikleri

A. Söz başında

1. B- // M- : ben // min
bin- // miin-
buz // muus
burun // murun
2. Ç- // S- : çağ // sax
çiy // siik
çöz- // süör-
çak- // sax-
3. Ç- // Ø : çağır- // iñır-
çağrı // iñırrı
çatal // atırcax "yaba"
4. D- // T- : dokuz // toğus
düş- // tüs-
damar // tımır
deri // tirii
5. G- // K- : güç // küüs
gün // kün
gir- // kiir-
gör- // kör-
6. K- // X- : kar // xaar
kaz // xaas
kadın // xotun "bayan"
kaş // xaaas
7. P- // B- : piş- // bus-

- pişir- // buhar-
parça // *barça
parçala- // barçalaa-
8. -K- // -G- : dikiş // tigii
ikiz // igire
alkış // algıs "hayır duası"
rakı // arığı
9. -K- // -Ğ- : yaka // sağa
öküz // oğus
dokuz // toğus
sekiz // ağıs
10. -M- // -B- : parmak // tarbax
dilmaç // tulbaas "çeviri, tercüme"
11. -N- // -Y- : turna // turuya
ana // iye
12. -N- // -N- : Tanrı // tañara
çene // sñaax
13. -P- // -B- : toprak // toburax "dolu" *tob-tib-tüb*
tepe // töbö "baş"
topuk // tobuk "diz"
tipi // tibii
14. -S- // -T- : ısı // itil
ısıt- // itit-
ısır- // itir-
esen // eteññe
15. -Ş- // -H- : aşırn // ahara
başlık // bahılık "başkan"
işit- // ihit-
beşik // bihik
16. -V- // -B- : deve // taba "ren geyiği"
tavaşan // "tabısxaan
tavuk // *tabık
çıvılda- // çıbıgıraa-

17. -Y- // -T- : ayak // atax
bıyık // bıtık
kıyı // kıtı
kuyruk // kuturuk
18. -Z- // -S- : gizle- // kistee-
19. -Z- // -H- : kızıl // kıhıl
güzün // kühün
tuzak // tuhax
bilezik // bilihex, bihilex "yüzük"
20. -Z- // -T- : kızar- // kıtar-

C. Söz sonunda

1. -Ç // -S : saç // as (battax)
kaç // xas (töhö)
kılıç // kılıs
dilmaç // tulbaas "çeviri, tercüme"
2. -Ğ // -Y : değ- // tiy- "varmak, ulaşmak"
3. -Ğ // -X : çağ // *sax
4. -K // -X : ok // ox
yok // suox
damak // tamax
ayak // atax
5. -K // -Ø : bilek // bile "yen"
ilik // silii
6. -N // -Ñ : bin // *muñ
derin // dirin
don- // toñ-
yılan // *sılañ
7. -N // Ø : beyin // meyii
erken // erde
8. -Ş // -S : taş // taas
baş // bas
gümüş // kömüs